

DR KATARZYNA GÓRSKA
UNIwersytet Wrocławski

WYKŁAD I

PODSTAWY PRAWA CYWILNEGO

Wprowadzenie do stosunku zobowiązaniowego

PODSTAWY PRAWA CYWILNEGO

Tematyka wykładów

- Wielość dłużników i wierzycieli
- Wykonanie zobowiązań.
- Wygaśnięcie zobowiązań
- Naprawienie szkody. Zasady i reżimy odpowiedzialności. Szkoda. Związek przyczynowy. Świadczenie odszkodowawcze
- Odpowiedzialność kontraktowa
- Odpowiedzialność deliktowa
- Sprzedaż. Darowizna
- Najem i ochrona praw lokatorów. Użyczenie
- Zlecenie. Umowa o dzieło

Podręcznik obowiązkowy:

- Zarys prawa cywilnego, pod red. E. Gniewka i P. Machnikowskiego, wyd. 5, CH Beck 2024 r.

Przewidywana forma egzaminu:

- Test

Pojęcie zobowiązania

- potoczne rozumienie zobowiązania - zobowiązanie jako powinność
- normy wyznaczające powinność zachowania (zobowiązania prawne i pozaprawne)
- **zobowiązanie cywilnoprawne = typ stosunku cywilnoprawnego**
art. 353 kc § 1 KC „zobowiązanie polega na tym, że wierzyciel może żądać od dłużnika świadczenia, a dłużnik powinien świadczenie spełnić”.

Zobowiązania regulowane w prawie cywilnym

- prawo zobowiązań, jako dział prawa cywilnego
  - przedmiot regulacji
  - funkcje
  - struktura

- podstawowe źródła prawa zobowiązań

Zobowiązanie a stosunki prawne o charakterze bezwzględnym

Stosunek zobowiązaniowy

- skuteczność *inter partes*
- **jedynie oznaczony dłużnik** jest zobowiązany do spełnienia świadczenia
- naruszenie prawa wierzyciela skutkuje podniesieniem roszczenia względem znanego już dłużnika
- **podmiot uprawniony** (wierzyciel) **realizuje swoje prawo za pośrednictwem świadczenia** spełnianego przez podmiot zobowiązany (dłużnika)

Stosunek prawnorzeczowy

- skuteczność *erga omnes*
- uprawnieniu podmiotu prawa odpowiada **obowiązek nieoznaczonego kręgu osób** do jego nienaruszania
- naruszenie (zagrożenie) prawa prowadzi do konkretyzacji osoby, w stosunku do której jest kierowane roszczenie ochronne
- **prawo wykonywane** przez uprawnionego **bezpośrednio**, bez konieczności świadczenia ze strony innych osób

Źródła zobowiązania

- umowa
- jednostronne czynności prawne
- konstytutywne orzeczenia sądowe
- akty administracyjne
- inne zdarzenia prawne (delikty, bezpodstawne wzbogacenie itp.)

Elementy zobowiązania, jako stosunku cywilnoprawnego

- przypomnienie pojęcia stosunku cywilnoprawnego i jego elementów

- elementy struktury zobowiązania:
  - podmioty : wierzyciel i dłużnik
  - przedmiot : świadczenie
  - treść : ogół praw i obowiązków
(w tym zwłaszcza wierzytelność i dług)

Podmioty stosunku zobowiązaniowego

- **uniwersalny charakter** podmiotowy zobowiązań **a zjawisko dywersyfikacji** podmiotowej
- **podmiot a strona** stosunku zobowiązaniowego
- **ustalenie strony** stosunku zobowiązaniowego przesłanką jego ważności
  - sposób ustalenia
  - moment
- **model** konstrukcji podmiotowej i **jego różnicowanie**
  - stosunki dwustronne i wielostronne
  - stosunki wielopodmiotowe (zobowiązania solidarne, podzielne i niepodzielne)
  - udział strony trzeciej

Konfiguracje podmiotowe zobowiązania

1. dwustronny stosunek zobowiązaniowy

strona uprawniona – strona zobowiązana

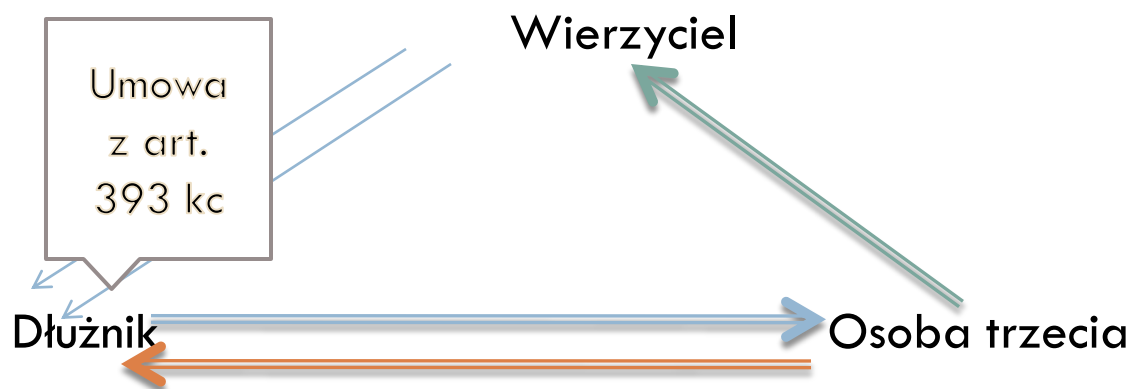

- jeden wierzyciel   -   jeden dłużnik
- kilku wierzycieli   -   jeden dłużnik
- jeden wierzyciel   -   kilku dłużników
- kilku wierzycieli   -   kilku dłużników

2. wielostronny stosunek zobowiązaniowy

- wielość równouprawnionych względem siebie stron
np. umowa spółki (art. 860 kc.)
- wierzyciel – dłużnik – osoba trzecia
np. umowa o świadczenie na rzecz osoby trzeciej (art. 393 kc)

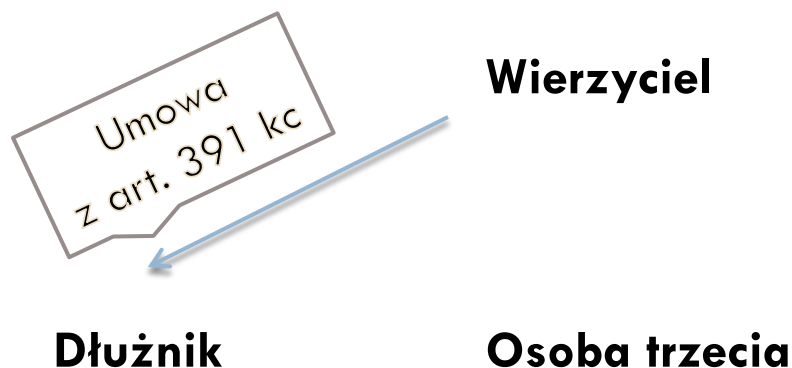
Umowa o świadczenie na rzecz osoby trzeciej -przykład trójstronnego stosunku zobowiązaniowego

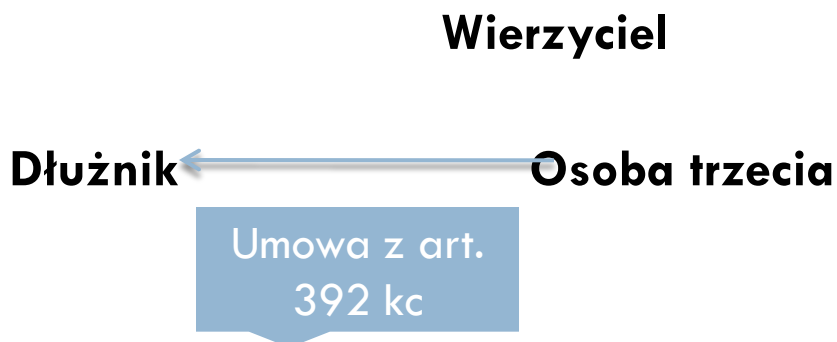
- **jeden stosunek zobowiązaniowy z udziałem 3 podmiotów**
- dłużnik jest zobowiązany względem 2 osób; skutki spełnienia świadczenia
- wierzyciel nie jest uprawniony do otrzymania świadczenia od dłużnika
- os. 3 jest uprawniona do otrzymania świadczenia od dłużnika

Umowy odnoszące się do osób trzecich, nie tworzące jednolitego stosunku zobowiązaniowego

- umowa o świadczenie przez osobę trzecią – art. 391 kc

- umowa o zwolnienie dłużnika od obowiązku świadczenia przez osobę trzecią - art. 392 kc

Wielość podmiotów (dłużników lub wierzycieli)

w zależności od przedmiotu świadczenia i charakteru więzi między stronami mogą wystąpić dwa warianty:

1. jeden stosunek zobowiązaniowy z wielością podmiotów
  - zobowiązanie solidarne – art. 366-378 kc
  - zobowiązanie niepodzielne – art. 380-383 kc
2. kilka odrębnych stosunków zobowiązaniowych
  - zobowiązanie podzielne – art. 379 par. 1 kc

Wierzytelność

- charakter prawny wierzytelności
  - wierzytelność jako **względne prawo podmiotowe o charakterze majątkowym**
  - wierzytelność a majątek
- różnorodność uprawnień a problem ustalenia „struktury” wierzytelności
  - wyjaśnienie pojęć: roszczenie, uprawnienie kształtujące

Uprawnienia i obowiązki wierzyciela

UPRAWNIENIA

- ▣ roszczenia główne
- ▣ roszczenia uboczne i dodatkowe
- ▣ roszczenia „pomocnicze”
- ▣ uprawnienia kształtujące

OBOWIĄZKI

- ▣ obowiązek współdziałania z dłużnikiem przy wykonaniu zobowiązania, art. 354 par. 2 kc
- ▣ inne, np.:
  - związane z zakończeniem stosunku zobowiązaniowego
  - służące ochronie dłużnika przed szkodą wynikającą z korzystania przedmiotu wierzyciela
  - obowiązek zwrotu nakładów lub wydatków poniesionych na przedmiot świadczenia

Dług

- istota – obowiązek spełnienia świadczenia;
- cecha korelatywności wierzytelności i długu i jej konsekwencje – konsekwencje
- sposób spełnienia – art. 354 kc

Dług a odpowiedzialność

- kontrowersje wokół terminologii – brak wytyczenia jednoznacznych granic
- wieloznaczność terminu „odpowiedzialność”
  - odpowiedzialność *sensu largo*
  - odpowiedzialność *sensu stricto*
- zakres długu i odpowiedzialności

tożsamy

różny

- zobowiązania naturalne
- ograniczenia odpowiedzialności

Rodzaje odpowiedzialności

Osobista

- dłużnik odpowiada całym majątkiem, obecnym i przyszłym
  - kwestia wyłączeń egzekucji
  - kwestia ograniczenia odpowiedzialności
- związana zawsze z istnieniem węzła obligacyjnego pomiędzy wierzycielem a podmiotem odpowiedzialnym,

Rzeczowa

- dłużnik odpowiada określonymi przedmiotami i prawami majątkowymi, w związku z tzw. rzeczowym zabezpieczeniem (hipoteka, zastaw)
- podmiotem odpowiedzialnym może być osoba nie związana z wierzycielem węzłem obligacyjnym (i będąca wyłącznie dłużnikiem rzeczowym)

Świadczenie, jako przedmiot stosunku zobowiązaniowego

- pojęcie i kwalifikacja prawna
  - zachowanie się dłużnika $\neq$ rzecz
- przedmiot świadczenia
- cechy świadczenia, jako przedmiotu zobowiązania:
  - możliwość spełnienia
  - oznaczalność
- podstawowe postaci świadczenia (353 par. 2 kc)
- podstawowe reguły spełnienia świadczenia

Możliwość spełnienia świadczenia

- konieczna przesłanka

- powstania
- wykonania

*impossibilium nulla
obligatio est*

stosunku zobowiązaniowego

- rodzaje niemożliwości świadczenia

- pierwotna i następcza
- podmiotowa i przedmiotowa
- częściowa i całkowita
- trwała i przemijająca

- przyczyny niemożliwości świadczenia

- skutki niemożliwości świadczenia: art. 387 par. 1, 475 k.c., 493, 495 k.c.

Podstawowe rodzaje świadczenia

Podział odnoszący się do wszystkich świadczeń:

1. polegające na działaniu i zaniechaniu
2. jednorazowe, okresowe, ciągłe
3. podzielne i niepodzielne
4. oznaczone indywidualnie i gatunkowo
5. w zobowiązaniach rezultatu i starannego działania

Szczególne rodzaje świadczeń – wyróżnione ze względu na przedmiot

- świadczenie pieniężne
- świadczenie odszkodowawcze
- świadczenie odsetkowe